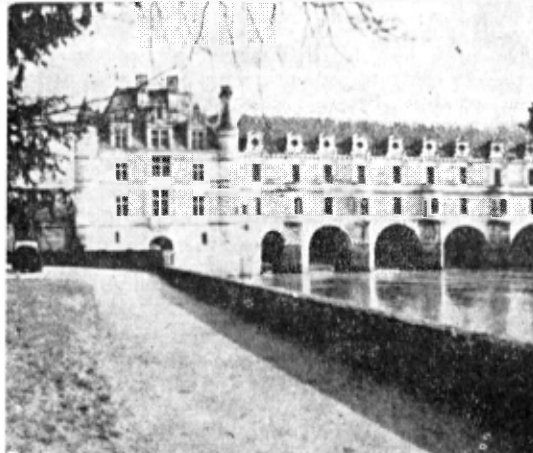

Scapin la Chenonceaux

Castelul Chenonceaux

Organizat cu multă însuflețire și cu toată priceperea — de către UNESCO, Ministerul francez al afacerilor culturale, Comedia Franceză și Societatea „Molière”, — Colocviul internațional de la Paris — nelipsit, în sine, nici de interes și, mai ales, de vervă, uneori chiar de vehemență polemică — a fost totuși (de ce să n-o recunoaștem deschis, cu toată părerea de rău, dar și cu toată sinceritatea!) un eșec. Prin ecoul lui surprinzător de limitat. În public ca și în presă. În cele patru zile de dezbateri, nu au fost niciodată prezenți mai mult de douăzeci, douăzeci și cinci de participanți. Printre aceștia, aproape nici o personalitate cu adevărat marcantă. Excepție a făcut penultima dezbatere publică, condusă de Jean Louis Barrault. Dar și atunci succesul nu a fost al comemoratului, ci al comemoratorului, mereu interesantul, fermecătorul, scăpărătorul, dar, uneori, și iritantul Barrault, constituind o deosebită atracție.

Această indiferență — sau poate numai indolență — a părut și mai semnificativă, ținând seama că, anul trecut, Colocviul internațional consacrat lui Claudel (socotit de nu puțini drept un autor greoi, plicticos și inactual) a reunit la Brangues trei sute de participanți, veniți din cele mai îndepărtate țări și peste o mie de auditori la ședințele plenare. Participarea tineretului a fost, mai ales, neașteptat de masivă și activă.

De data aceasta, a fost izbitoare și carența marilor actori, îndeosebi a celor de la Comedia Franceză, supranumită Casa lui Molière. Unul din organizatori mi-a mărturisit:

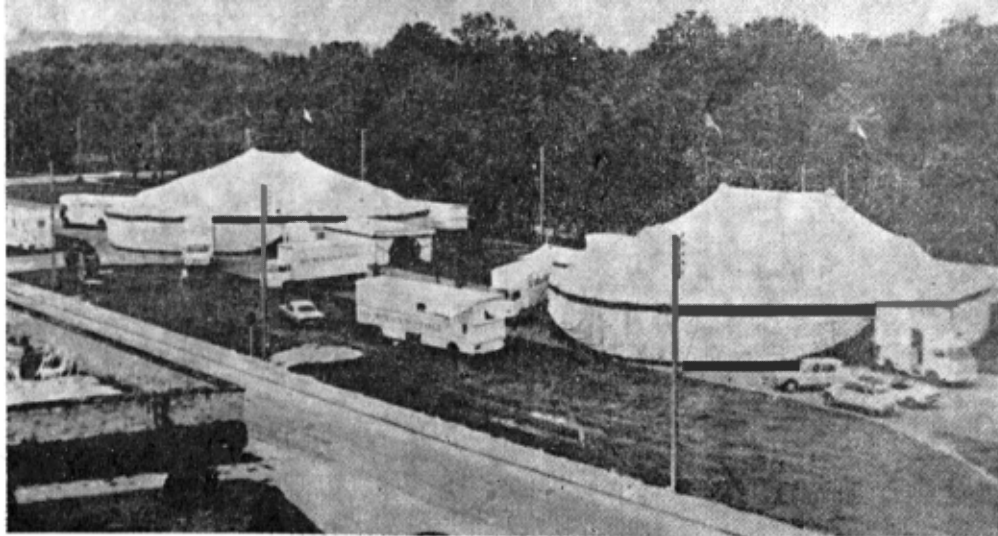
— Mereu telefonăm, stăruim, reamintim făgăduielile date. Marii noștri actori și, în general, oamenii de teatru, sînt suprasolicitați și excedați de radio, televiziune, cinema și diferite festivaluri. Abia s-a încheiat festivalul de la Nancy și curînd va începe cel de la Avignon. Intervine apoi și aspectul mai delicat al anumitor fricțiuni și resentimente personale. Unii mari interpreți au părăsit cu

oarecare vilvă Comedia Franceză, alții sînt pe cale de a o părăsi. Sînt apoi cei ce nu au izbutit niciodată să intre și care ocolese sistematic orice manifestare în care „Comedia” este direct sau indirect implicată.

La dezbaterea publică condusă de Barrault, mai mulți participanți s-au întrebat care este actuala audiență a operei lui Molière. Această audiență este ea reală sau, mai curînd, mitică? Și cînd se întîmplă să fie efectivă, care este adevăratul ei caracter?

Punîndu-mi și eu aceeași întrebare și fiindcă spectacolele de la Comedia Franceză nu-mi puteau da un răspuns concludent, sălile estivale fiind pline de turiști, cei mai mulți veniți în sala Richelieu ca la un muzeu și cunoscînd, în marea lor majoritate, foarte puțin limba franceză, m-am hotărît să asist la unul din spectacolele turneului Molière, în provincie. Am ales popasul de la Chenonceaux fiindcă regiunea Val de Loire a rămas poate cea mai esențial franceză și fiindcă voiam să revăd și castelul Diane de Poitiers, cu îndrăzneța lui galerie construită, peste romanticul și verdele Cher, de Philibert de l'Orme, la cererea Caterinei de Medicis.

Pierre Dux, actualul conducător al Comediei Franceze, a luat o hotărîre îndrăzneată fiindcă nelipsită de riscuri, mai ales materiale. Aceea de a organiza un turneu popular care să urmeze itinerarul marilor peripluri ale lui Molière — în măsura în care acestea au putut fi riguros stabilite. Riscurile proveneau dîn faptul că repartiția populației și ierarhia centrelor urbane și chiar rurale sînt astăzi cu totul altele. Se pare, însă, că îndrăzneala lui Pierre Dux a fost bine inspirată. Fiîndcă, în provincie, un turneu al Comediei Franceze a rămas totuși un eveniment. Pe de altă parte, ritmul de existență fiind mai puțin istovitor ca la Paris, efortul de a mai ieși seara de acasă, de a renunța la comoditatea televizorului, sperie mai puțin pe provinciali.

Caravana Comediei Franceze în parcul de la Chenonceaux

Experiența turneelor lui Barrault — chiar și peste hotare — precum și propria-i experiență din iarna aceasta din grădina Tuileries, au determinat Comedia Franceză să recurgă și ea la inovația lui Jean Dantet, care s-a dovedit, o dată mai mult, extrem de ingenioasă și practică.

Pentru a elibera turneele teatrale de servitutea orarelor și tarifelor căilor ferate, precum și de pretențiile proprietarilor sălilor de spectacol, Dantet a creat și a oferit, încă din 1959, teatrelor, posibilitatea de a folosi caravane, ca circurile. Întreprinderea „Les tréteaux de France” posedă în prezent două caravane ultramoderne, dispunând fiecare de două corturi cu o capacitate de o mie cinci sute de locuri confortabile și mijlocul de a monta și demonta rapid o scenă utilată cu cea mai bogată și înaintată aparatură. Corturile de pânză albastră, tivită cu purpură și brodate cu fir aurit, au fost inspirate lui Dantet de faimoasele corturi folosite de François I la întâlnirea lui cu Henric al VIII-lea la Camp du Drap d'Or.

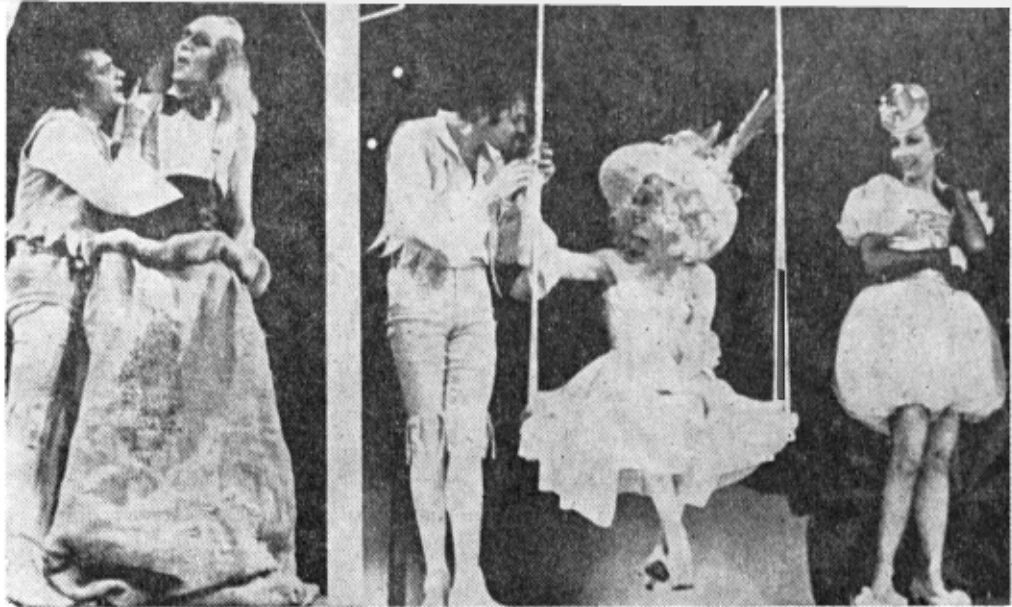
Pentru turneul Molière, trupa a fost alcătuită din patru tineri societari, asistați de o duzină de și mai tineri stagiari ai Comediei Franceze, care s-au dovedit cu toții desăvârșiți.

Afluența la Chenonceaux a fost impresionantă. Pajiștile, înconjurând zidul de împrejmuire al vastului parc, erau o mare de automobile. Un discret dar impecabil serviciu de ordine, venit anume de la Tours, înlesnea parcare. Cortul fusese instalat la ieșirea de sub aleea impunătoare de platanii centenari, ale căror crăci se încrucișează ca nervurile bolții unei catedrale, pe marea peluză din fața donjonului castelului. Spectacolul a început la orele 16 precis, întocmai ca pe vremea lui Molière, și a fost, în același timp, fermecător (prin tonalitate, culoare, coeziune, spumoasă vervă și fin nuanțată expresivitate) și uluitor (prin ritm și risipă de ingeniozi-

tate, de sclipitoare fantezie). În program figurau *Le médecin volant* și *Les fourberies de Scapin*. Prima piesă a fost pusă în scenă de Francis Perrin, care a strălucit și în interpretarea unui Sganarelle, conceput în totul în spiritul și intențiile lui Molière, a cărui ambiție fusese, scriind acest rol, de a dovedi nu numai că poate înlocui pe Scaramouche, ci că izbuteste să ducă și mai departe isprăvile lui.

„Firește — a spus Perrin — farsa aceasta nu are, în sine, nimic deosebit care să rețină atenția. Cel mult ca un document istoric. Ea este o glumă, servind de pretext creării personajului principal. Toată greutatea spectacolului este susținută, desigur, de interpretul lui Sganarelle, care trebuie, însă, să aibă și grija constantă ca spectacolul să rămână totuși unitar, să nu devină un recital al meu. Ceea ce pe mine mă încintă în acest rol este faptul că, în numeroase locuri, Molière a scris în manuscris: «Aici se va improviza potrivit conexității». Și în paranteză adaugă: *Galimatias*. În realitate, însă, acest *galimatias* trebuie să fie, totuși, și limpede conceput, și limpede debitat. Altfel, publicul nu îl acceptă. Apoi, plăcerea mea este ca aceste improviziări să fie la fiecare spectacol altele”.

Vicieniile au fost puse în scenă de Jacques Echantillon, regizor tânăr care nu aparține „Casei lui Molière” și s-a afirmat, acum trei ani, la Teatrul „La Bruyère”, cu reluarea piesei de tinerete a lui Acharid: *Vrei să te joci cu mine?* Succesul de consacrare l-a avut, însă, anul trecut la Festivalul din Marais cu *Spațiul dinăuntru* al lui Henri Michaux, montat în pivnițele Hotelului de Beauvais. Sarcina lui era mai grea decât a lui Francis Perrin, deși a monta astăzi o farsă din veacul al XVII-lea este o încercare ingrată, plină de mari primejdii. *Vicieniile lui Scapin* a însemnat o răscruce în opera lui Molière și primul său pas spre comedia

Două scene din „Vicieniile lui Scapin”

de caractere, în așteptarea pieselor de idei, de mai târziu.

— Greutatea esențială — mi-a spus regizorul — era găsirea tonalității exacte. Și situarea personajului. Punctul meu de plecare a fost ideea că Scapin este un Gavroche care l-a citit pe Descartes. Scapin nu mai poate fi, deci, jucat de un Scaramouche. Scapin nu este un temperament, ci o inteligență. El își exercită rațional insolenta și lipsa de respect, cu metodă. C

— Fîndcă a venit vorba de respect...

— Da, știu ce vreți să spuneți. Fiți liniștit. Sint pentru reflectarea cea mai strictă a gândirii, deci a textului unui autor.

Prezentarea ambelor piese a dovedit în chip strălucit că un text vechi poate fi admirabil întinerit fără nici o amputare sau adăugire, ci printr-un ritm, un colorit și o ambianță ingenios folosite. Neschimbînd nici o virgulă din text — așa cum a făcut și Perrin — și folosind o estradă ovală (pe o scenă totuși à *Vitalienne*), albă, de un alb lunar, pe un fundal de draperii albastre, evocînd un cer de cort (deci cort în cort). Echantillon a încadrat desfășurarea piesei în ambianța de chermesă, chiar de bilci, în care se desfășurau, de cele mai multe ori, spectacolele itinerante ale lui Molière, pe vremea creării *Vicieniilor*. Șase „Pierrots” lunateci, cu măști și mănuși de asemenea albe, cu agilitate de spiriduși, schimbau ea într-o joacă și într-un balet, elementele de decor, și ele mereu albe. Costumele personajelor contrastau viu prin culorile lor calde, îndrăznețe, ce aminteau de Bakst și de Chagall. În cursul faimoasei scene „împrumutată” de Molière de la *Cyrano de Bergerac*, în care Scapin se străduie să-l convingă pe Geronte să-și răscumpere fiul răpit de pirăți, spiriduși albi

dispuneau în jurul celor doi luptători (fiindcă între ei se dădea o adevărată luptă) frînghii albe de ring de box. Și de cîte ori Scapin și Geronte se retrăgeau în cîte un colț ca să-și tragă sufletul, spiridușii le făceau vînt cu prosoape albe și le ștergeau sudoarea de pe frunte.

Ambele piese au fost urmărite cu interes, chiar cu încordare impresionantă, de cei peste o mie de spectatori. Dar de ris, nu s-a ris decît foarte rar și anemic. Și nu printre cei pentru care Molière scria acest gen de piese se numărau cei ce s-au arătat cît de cît sensibili la aspectul comic. Astfel, am găsit confirmarea unei constatări făcută și la noi în numeroase rînduri. Și, totodată și răspuns la întrebarea pe care mi-o pusese în timpul colocviului. Interesul stîrnit de Molière continuă să fie apreciable, dar acest interes are un caracter tot mai cerebral, oarecum istoric. Mai mult decît ea, prin sine, opera lui Molière interesează în măsura în care ea îngăduie o cunoaștere, o redescoperire, a adevăratei personalități, rămasă destul de misterioasă, a scriitorului și omului care a fost Molière. Iar adevizeunea la operă, chiar și la piesele cele mai apropiate de universul preocupărilor noastre actuale prin anumite corespondențe sau echivalări de probleme, nu se poate produce decît tot grație unui proces intelectual de resituare a acțiunii și chiar a textului în cadrul epocii căreia îi aparține. Iar atunci cînd se realizează o audiență spontan-entuziastă, ca cea de la Chenonceaux, ea este datorită mai puțin virtuților intrinsece ale piesei, ci felului în care a fost reînsofletită și redinamizată o operă devenită prin forța lucrurilor și, orice s-ar spune, muzeală. Dar și atunci, cu condiția ca această reînsofletire să nu fie încercată cu mijloace extravagante și mutilante, care pot stîrni doar un efemer și superficial interes de simplă curiozitate.